

Temat: Koncepcje naprawy Polski w „Przedwiośniu”.

W *Przedwiośniu* Żeromski stawia bardzo trudne dla jemu współczesnych pytanie: jak wyprowadzić z upadku niepodległą Polskę? Autor nie daje jednak czytelnikowi gotowej odpowiedzi, ale przeprowadza analizę różnych możliwości naprawy Polski. Pozwala w jednakowy sposób wypowiedzieć się w komunizm (Antoni Lulek), utopistom (Seweryn Baryka) oraz realistom (Szymon Gajowiec), a każda z koncepcji zostaje przefiltrowana przez świadomość Cezarego Baryki – przedstawiciela nowego pokolenia.

1. Koncepcja szklanych domów

Najpierw, zanim jeszcze Cezary ujrzał prawdziwą Polskę i jej problemy, zapoznał się z wizją swojego ojca, Seweryna Baryki, który opowiadał mu o Polsce jako o nowej cywilizacji *szklanych domów*. Seweryn opowiadał synowi o ich fikcyjnym krewnym i jeszcze bardziej fikcyjnych reformach, które wprowadził, aby zachęcić go do wyjazdu do kraju jego ojców.

W wizji starego Baryki podstawą **nowej cywilizacji** miały stać się wygodne, estetyczne mieszkania, dostępne dla wszystkich, nawet najbiedniejszych obywateli. Nowa technologia miała rozwiązać wszystkie ważne problemy społeczne i ekonomiczne. Budowa i obsługa szklanych domów dawałyby zatrudnienie każdemu człowiekowi zgodnie z jego zdolnościami. Dzięki pracy artystów i indywidualnym upodobaniom mieszkańców nowe osiedla byłyby nie tylko wygodne, ale i piękne, co sprawiałoby, że nawet bogaci ludzie chcieliby w nich mieszkać. Dzięki tym rozwiązaniom w sposób naturalny zapanowałaby w kraju upragniona równość i sprawiedliwość. Możliwość swobodnego rozwoju każdej jednostki i równe prawa doprowadziłyby do wygaśnięcia konfliktów, zapewniłyby poszanowanie ludzkiej godności. Ważnym elementem pomysłu naprawczego Seweryna Baryki jest proces powszechnej elektryfikacji. Każdy z domów podczas zimy ma być ogrzewany energią elektryczną, a latem ochładzany. W tej nowej cywilizacji każdy pracuje, co więcej każdy chce ciężko pracować, bo to czyni człowieka zdrowszym, wyrabia krzepę, hartuje, wzmacnia apetyt, przynosi spokojny sen. Natomiast szklane domy, łatwe w utrzymaniu czystości, zapobiegają roznoszeniu niebezpiecznych chorób.

Koncepcja szklanych domów to mit o kraju szczęśliwym, nieobarczonym zewnętrznymi i wewnętrznymi konfliktami. To swoista legenda o społeczeństwie, w którym nikt nie uzurpuje sobie prawa do władzy, a każdemu wystarcza tylko to, co ma. To alternatywa dla krwawej rewolucji, oparta na długofalowych reformach prowadzących do powszechnego dobrobytu. Rewolucyjnemu niszczeniu i burzeniu Seweryn Baryka przeciwstawił wizję budowania, którego podstawą nie byłaby niczyja krzywda.

Młody Baryka nie dowierza opowieści ojca, od początku wyczuwa jej utopijność. Nie wierzy przede wszystkim w przemianę lotrów (czyli według hasła bolszewickich arystokracji, burżuazji, itp.) w dobrych, czystych i prawych obywateli idealnego (utopijnego) państwa.

2. Koncepcja Szymona Gajowca

Drugą koncepcją naprawy Polski przedstawia Baryce Szymon Gajowiec, wysoki urzędnik Ministerstwa Skarbu. Gajowiec to przedstawiciel projektu rządowego, realizowanego w odradzającej się po wielu latach niewoli niepodległej Polsce. Koncepcja Gajowca ma proveniencje *pozytywistyczne* i opiera się

na prawie ewolucji. Mamy tu do czynienia z propozycją systematycznych reform w wielu dziedzinach życia państwa. Do najważniejszych zmian zaliczane są tu reformy walutowa i agrarna, a także reformy szkolnictwa, służby zdrowia oraz armii.

Gajowiec widział Polskę jako kraj różnych narodów, żyjących zgodnie na tym samym terenie, szanujących swoje odrębności oraz różnorodność, a jednocześnie wspólnie pracujących dla dobra Polski. Zgodnie z postulatami pracy u podstaw i pracy organicznej ubogie klasy miały dostępować awansu społecznego na drodze długotrwałego procesu edukacyjnego. Bardzo ważnym postulatem tej koncepcji – przeciwstawiając ją wyraźnie propozycji komunistów – jest utrzymanie granic odrodzonego państwa. W tym sensie jest to również koncepcja patriotyczna. **Wizja Gajowca, choć spotkała się ze sprzeciwem Baryki (zarzut powolności i braku realnych zmian), zdaje się wzbudzać sporo sympatii narratora, ponadto jest najbardziej racjonalna.**

3. Koncepcja komunistyczna

Ostatnią propozycję naprawy państwa polskiego, a dokładniej polepszenia życia najniższej jego warstwy społecznej prezentuje *Lulek* - niewielki, chorowity student prawa, fanatyk komunizmu. Koncepcja Lulka jest wspierana przez warszawskich komunistów, natomiast wzór czerpie z rosyjskiej rewolucji bolszewickiej. Jej podstawowym hasłem jest **równość klas społecznych**, co w rzeczywistości sprowadza się do postulatu zniszczenia arystokracji i burżuazji i oddania władzy robotnikom. Ideały te były dla Lulka ważniejsze od narodowej przynależności. Panowanie proletariatu miało stać się prawem ponadnarodowym, nieważne były tu kwestie narodowościowe.

Argumentami przemawiającymi za rewolucją były zła sytuacja ekonomiczna oraz zdrowotna robotników. Baryka słusznie zauważył na zebraniu komunistów, że oddanie władzy klasie, która znajduje się w tak kiepskim stanie, może skończyć się tragedią dla państwa. Nikt jednak nie chciał słuchać wypowiedzi młodego buntownika.

Stosunek autora powieści do tej koncepcji jest negatywny (od idei rewolucji odżegnywał się również w późniejszym artykule pt. *W odpowiedzi Arcybaszewowi i innym*) – Żeromski uwidoczniał to m.in. w kontrastowym zestawieniu mizernej aparycji Lulka (chudy, mały, chorowity) z wielkimi ideami pręźnie rozwijającej się rewolucji (siła, potęga, dobro). Sam Cezary wyśmiewa kolegę za to, że przyjechał po niego „burżuazyjną” kareta.

Wykonaj notatkę w zeszycie na podstawie powyższych rozważań i na podstawie lektury „Przedwiośnia”.